

**BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA
MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK
STRATEGIYALARI**

Murodullayeva Dilsora Ilhom qizi

O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika Instituti

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti

Boshlang'ich ta'lim kafedrası assistenti

ilmiyizlanuvchi@gmail.com

***Annotatsiya:** ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida muloqot madaniyatini rivojlantirishning pedagogic strategiyalari tahlil qilinadi.*

***Kalit so'zlar:** pedagogik tajriba, ta'lim, strategiya, madaniyat.*

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ КУЛЬТУРЫ
ОБЩЕНИЯ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Муродуллаева Дилсора Ильхом кизи

Узбекско-Финляндский педагогический институт

Факультет дошкольного и начального образования

Ассистент кафедры начального образования

ilmiyizlanuvchi@gmail.com

***Аннотация:** в статье анализируются педагогические стратегии развития коммуникативной культуры у будущих учителей начальных классов.*

Ключевые слова: педагогический опыт, образование, стратегия, культура.

**PEDAGOGICAL STRATEGIES FOR DEVELOPMENT OF
COMMUNICATION CULTURE IN FUTURE PRIMARY EDUCATION
TEACHERS**

Murodullayeva Dilsora Ilhom's kizi

Uzbekistan-Finland Pedagogical Institute

Faculty of preschool and primary education

Assistant of the Department of Primary Education

ilmiyizlanuvchi@gmail.com

***Abstract:** this article analyzes pedagogic strategies for the development of communicative culture in future primary education teachers.*

***Key words:** pedagogical experience, education, strategy, culture.*

KIRISH

O'zbekistonning yangi qiyofasi har tomonlama jahon standartlari asosida yangilanmoqda. Davlatning nechog'lik rivojlanganligi unda mavjud maktablarning sifati, mazmunan takomili va bitiruvchilar bilim, ko'nikma va malakalari hamda kompetensiyalariga qo'yiluvchi ijtimoiy buyurtma ko'lami bilan ham tavsiflanadi. Ayniqsa, maktab o'qituvchilarining mavqei, ularga ijod qilish imkoniyatining demokratik tamoyillarga asoslanganligi yoshlarning axborot zamonidagi mehnat bozoriga samarali tayyor bo'lishlari uchun muhim omillardandir. Tez o'zgaruvchan global muhitning paydo bo'lishi bo'lajak o'qituvchilarning nafaqat kuchli mazmunli bilimga, balki ilg'or muloqot ko'nikmalariga ham ega bo'lishini taqozo

etadi. Boshlang'ich ta'limning poydevori shakllanish davrida qo'yilganligi sababli, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida yosh o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot qilish imkonini beradigan kuchli muloqot madaniyatini rivojlantirish juda muhimdir. Ushbu maqola bo'lajak boshlang'ich o'qituvchilar o'rtasida muloqot qilish qobiliyatini oshirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan turli xil pedagogik strategiyalarni o'rganadi. Birgalikda o'rganish, faol ishtirok etish va mulohaza yuritish amaliyotiga urg'u berib, biz o'qituvchilarni zamonaviy ta'lim sharoitlarida taqdim etilgan muammolar va imkoniyatlarga tayyorlaydigan keng qamrovli asosni taqdim etishni maqsad qilganmiz.

ASOSIY QISM

O'qitish metodlari ta'lim jaraenida o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining qanday bo'lishi, o'qitish jaraenini qanday tashkil etish va olib borish kerakligini hamda shu jaraenda o'quvchilar qanday ish-harakatlarni bajarishlari kerakligini belgilab beradi. O'qitish metodlari turlicha bo'lib, ularning har biri eishlarni ongini yanada rivojlantirishga qaratilgan hisoblanadi. O'qitish metodlariga : “klaster” , “bumerang”, “skarabey” texnologiyasi, “veer” metodlari va boshqa shu kabi metodlarnir keltirish mumkin. Bugungi kunda keng tarqalgan metodlardan biri bu klaster metodidir. Bu metod pedagogik strategiya bo'lib, o'quvchilarni chuqur fikrlashga, ularni mavzu yuzasidan bilimlarini puxta egallashga erdam beradi. Ushbu metod o'tilgan mavzuni mustaqil talqin etishga, xulosa va taklif berishga o'rgatadi. Ta'lim jaraenida qo'llanilgan bu metodni bugungi kunda keng ma'nolarga ega bo'lib bormoqda. Klaster metodidan tubdan farq qiluvchi “pedagogik ta'lim klsateri” tushunchasi ham mavjud, bo'lib bu tushuncha ham ta'lim sohasining tarkibiga kiradi. Uni keng miqesda rivojlantirishni o'z oldiga

maqsad qiladi. Pedagogik ta'lim klasteri –muayyan geografik hududning raqobatbardosh pedagog kadrlarga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish maqsadida bir-biri bilan uzviy aloqadagi teng huquqli alohida sub'ektlarning, texnologiya va inson resurslarining integratsiyalashuvini kuchaytiruvchi mexanizmdir. Hamkorlikdagi o'quv muhitini yaratish muloqot madaniyatini rivojlantirishning eng samarali strategiyalaridan biridir. Bo'lajak o'qituvchilar o'z fikrlarini baham ko'rish, yechimlar bo'yicha muzokaralar olib borish va muloqot uslublarini aks ettirishni talab qiladigan jamoaviy faoliyat bilan shug'ullanishlari kerak. Muammolarni hal qilish yoki dars rejalarini tuzish uchun guruhlarda ishlash orqali bo'lajak o'qituvchilar o'z fikrlarini aniq ifodalashni, faol tinglashni va turli nuqtai nazarlarni qadrlashni o'rganishlari mumkin. Guruh loyihalari, tengdoshlar bilan o'qitish va hamkorlikda o'qitish tizimlarini birlashtirish ularning kelajakdagi sinflari uchun muhim bo'lgan yaxshi muloqot qobiliyatlari va jamoaviy ishlashni rivojlantirishi mumkin.¹

O'quv mashg'ulotlarida faol ishtirok etishni rag'batlantirish yana bir muhim strategiyadir. O'qituvchilar bo'lajak o'qituvchilarni o'z fikrlarini bildirishga va boshqalarga javob berishga majbur qiladigan munozaralar, bahs-munozaralar va rolli o'yinlarni o'tkazishlari mumkin. Bunday konstruktiv ishtirok nafaqat og'zaki muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi, balki o'qituvchi va talaba o'zaro munosabatlarida muhim ahamiyatga ega bo'lgan tana tili va ko'z bilan aloqa qilish kabi og'zaki bo'lmagan muloqotni kuchaytiradi. Faol

¹ Сатторов, С. А. (2023). ИНТИЗОМЛИЛИК ВА "УСТОЗ–ШОГИРД" ДИАДАСИ. Science and innovation, 2(Special Issue 4), 360-363.

ishtirok etish odatini singdirish orqali bo'lajak o'qituvchilar o'z sinflarida interfaol ta'lim tajribasini yaratishga ko'proq mohir bo'ladilar.

Fikrlash shaxsiy va professional o'sishning kalitidir. Fikrlash amaliyotini o'qituvchi ta'limiga integratsiyalashuvi muloqot ko'nikmalarini chuqur oshirishi mumkin. O'qituvchilar bo'lajak o'qituvchilarga o'zlarining muvaffaqiyatli va qiyin muloqot tajribasini aks ettiradigan jurnallarni yuritishga undashi mumkin. Bu o'z-o'zini aks ettirish jarayoni ularga o'zlarining kuchli tomonlarini va yaxshilash sohalarini aniqlashga yordam beradi. Tengdoshlar bilan fikr almashish sessiyalari orqali bo'lajak o'qituvchilar bir-birining tajriba va tushunchalaridan o'rganishlari mumkin, shu bilan konstruktiv tanqid va uzluksiz o'rganishni qadrlaydigan muhitni rivojlantiradilar.²

Pedagogik mahorat tug'ma iste'dod yoki nasldan naslga o'tuvchi xususiyat emas, balki uning negizida izlanish va ijodiy mehnat yotadi. Shuning uchun ham pedagogik mahorat hamma o'qituvchilar uchun standart, ya'ni bir qolipdagi ish usuli hisoblanmay, balki u har bir o'qituvchining o'z ustida izlanishi, ijodiy mehnati davomida shakllanadi va rivojlanadi. Bu o'rinda ilg'or o'qituvchining pedagogik mahorati va tajribalarini boshqa o'qituvchi o'rganishi, undan ijodiy foydalanishi va o'z faoliyatini ilg'or tajribalar bilan boyitishi zarur. O'qituvchining pedagogik mahorati, asosan, sinfda, auditoriya mashg'ulotlarida yaqqol ko'rinadi. Chunki o'quv mashg'ulotlari o'zining mazmun va mohiyatiga ko'ra o'qituvchining

² Жиянов, О. П. (2022). ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ МАҚСАДИ, МАЗМУНИ ВА ТАМОЙИЛЛАРИ. Journal of marketing, business and management, 1(9), 19-24.

o'quv yurtidagi asosiy ishdir.³ Shuning uchun u ilmiy g'oyaviy jihatdan yetuk va ommabop bo'lishi, turmush bilan, o'quvchi yoki talabalarning tayyorgarlik darajasi bilan uzviy aloqador bo'lishi zarur. Ta'lim jarayonida o'qituvchi bilan talabalar o'rtasida o'zaro jonli til muloqoti, fikr almashuv munosabatlari, samimiy hurmat va asosiy maqsadga erishishda yaqin hamkorlik lozim. Mazmuni sayoz, amaliy tajribadan, turmushdan ajralib qolgan, umumiy so'z, quruq nasihatgo'ylikdan iborat bo'lgan, rasmiyat uchun yuzaki o'tkaziladigan dars (ma'ruza) va boshqa o'quv mashg'ulotlari o'quvchi-talabalar, tinglovchilarni qiziqitirmaydi, ularni ilmiy, g'oyaviy jihatdan yetarli darajada oziqlantirmaydi. Shu sababli, darslarni shunday tashkil qilish kerakki, ularning ta'sirida talabalarda shu fanga nisbatan turli qarashlar, ilmiy tafakkur va e'tiqodlar vujudga kelishi hamda shakllanishi kerak. Pedagogika fanida jamoaning innovatsion salohiyatini baholashga doir yondashuvlar ishlab chiqilgan bo'lib, ular orasida diagnostik yondashuv keng tarqalgan. Diagnostik yondashuvni amalga oshirish aniq belgilangan mezonlar asosida jamoaning rivojlanganlik darajasini tashxis etish va tahlil qilish hamda innovatsion faoliyatga ta'sir etuvchi omillarni baholashni talab etadi. Pedagogik qiyinchiliklarni o'z vaqtida aniq lash muhim muammo bo'lib, ularni hal qilmasdan o'qituvchi faoliyatini takomillashtirishga erishish qiyin. O'z vaqtida yechilmagan muammolar xatolarga olib keladi va ta'lim-tarbiya sifati hamda o'qituvchi ishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Raqamli dunyoda texnologiya aloqa ko'nikmalarini rivojlantirish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim

³ Худойназаров, Э. М., & Бекметова, З. З. Қ. (2022). ЎҚУВЧИЛАРДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ВА МЕТОДИК АСОСЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(12), 1099-1107.

o'qituvchilari virtual sinflar, muhokama forumlari va hamkorlik platformalari kabi muloqotni osonlashtiradigan turli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga o'rgatishlari kerak. Onlayn taqdimotlar va raqamli hikoyalarni o'qituvchilar tayyorlashga kiritish ularning an'anaviy va raqamli sharoitlarda ma'lumotni aniq va samarali etkazish qobiliyatini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, raqamli landshaftda qanday muloqot qilishni tushunish kelajakdagi o'qituvchilarni zamonaviy sinf dinamikasiga tayyorlaydi.⁴

Sinf xonalari xilma-xil bo'lib borar ekan, bo'lajak o'qituvchilarda madaniy munosabatda bo'ladigan muloqot ko'nikmalarini shakllantirish zarur. O'quv dasturlari madaniy xabardorlik va sezgirlik bo'yicha modullarni o'z ichiga olishi kerak, bunda asosiy e'tibor turli millatdagi talabalar bilan qanday samarali muloqot qilish kerak. Bo'lajak o'qituvchilar madaniy farqlarning muloqot uslublariga ta'sirini tushunishlari va bu bo'shliqlarni bartaraf etish strategiyalarini ishlab chiqishlari kerak. Bu kompetentsiya nafaqat ularning muloqot madaniyatini oshiradi, balki sinfda inklyuziv va hurmatli muhitni yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari o'rtasida muloqot madaniyatini rivojlantirish o'quvchilarning faolligi va o'rganishini rag'batlantiradigan samarali ta'lim muhitini yaratish uchun muhim ahamiyatga ega. Hamkorlik, faol ishtirok etish va mulohaza yuritishni birinchi

⁴ Рахматова, Ф. А. (2021). ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ НАУЧНОИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ У ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА: Рахматова Феруза Абулкосимовна, Джизакский государственный педагогический институт, доктор философских наук, заведующий кафедрой "Теории педагогического образования". Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (2-Махсус сон), 306-310.

o'ringa qo'yadigan turli xil pedagogik strategiyalarni amalga oshirish orqali o'qituvchilar ta'limi dasturlari bitiruvchilarning muloqot qobiliyatlarini oshirishi mumkin. Bu nafaqat bo'lajak o'qituvchilar uchun ta'lim tajribasini boyitadi, balki yanada dinamik va sezgir ta'lim tizimi uchun zamin yaratadi. Jamiyatning ta'lim ehtiyojlari bilan rivojlanishda davom etar ekanmiz, muloqot ko'nikmalariga ustuvor ahamiyat berish boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining o'quvchilarning keyingi avlodini qo'llab-quvvatlovchi va samarali tarzda tarbiyalash uchun yaxshi jihozlangan bo'lishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Рахматова, Ф. А. (2021). ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ НАУЧНОИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ У ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА: Рахматова Феруза Абулкосимовна, Джизакский государственный педагогический институт, доктор философских наук, заведующий кафедрой “Теории педагогического образования”. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (2-Махсус сон), 306-310.
2. Худойназаров, Э. М., & Бекметова, З. З. Қ. (2022). ЎҚУВЧИЛАРДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ВА МЕТОДИК АСОСЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(12), 1099-1107.

3. Жиянов, О. П. (2022). ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ МАҚСАДИ,
МАЗМУНИ ВА ТАМОЙИЛЛАРИ. Journal of marketing, business and
management, 1(9), 19-24.